

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАРІЧНИЙ ОЛЕГ АНДРІЙОВИЧ

УДК 340.12:327.39

**УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ
У ЗДІЙСНЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент
Жаровська Ірина Мирославівна,
Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
професор кафедри теорії та філософії права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Бостан Сергій Костянтинович,
Інститут управління та права
Запорізького національного технічного університету,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права

кандидат юридичних наук, доцент
Фігель Юлія Осипівна,
Львівський торговельно-економічний університет,
доцент кафедри теорії держави і права

Захист відбудеться «26» грудня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3, ауд. 301 XIX навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «25» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема моделі побудови взаємин між владою та громадянським суспільством у сучасній юридичній науці набула особливого значення. Процес трансформації владних відносин передбачає тенденцію до гуманізації влади, виступає пріоритетом правової політики держави. Участь громадськості у здійсненні публічної влади виступає саме тим соціально-правовим інститутом, у якому концентрується найбільший потенціал до діалогу влади і суспільства.

Проблема участі народу у владі завжди актуалізується у виборчий період, коли громадськість має можливість формувати органи публічної влади, проте в міжвиборчий період цей вплив набагато менший. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу форм участі, що охоплюють різні етапи ухвалення державно-владного рішення від громадської ініціативи до форм співпраці з органами влади та контрольних повноважень за їх діяльністю.

Науковий прогрес, розвиток інформаційних технологій сприяють зміні врядування в державі, стимулюють появу новітніх форм участі, які можуть скоротити розрив між владою та громадянами, полегшити їхній діалог, тому аналіз перспектив їх впровадження є нагальною науковою проблемою сучасності.

Особливо актуалізується питання моделі побудови публічної влади у зв'язку з політичними та правовими реформами, що відбуваються в нашій державі, концепцією децентралізації владних повноважень, переходом до демократичних цінностей та правових векторів розвитку. Саме участь громадськості у здійсненні публічної влади є, з одного боку, критерієм демократизації та легітимізації влади, створює механізм взаємодії державної і муніципальної влади, з іншого – це стимул для розвитку правової культури суспільства, подолання правового і політичного нігілізму, політичної активності, це індикатор змін у свідомості людини.

Світоглядні ідеї побудови механізму влади були об'єктом дослідження вітчизняних учених, про що свідчить низка їхніх наукових праць. Це, зокрема, С. Бостан, М. Козюбра, П. Рабінович, Ю. Фрицький (моделі побудови сучасної держави), Ю. Барабаш, І. Жаровська, В. Ковальчук, В. Скрипнюк (механізми здійснення державної влади), М. Никифорак, Б. Стецюк (історичні аспекти встановлення державно-владних відносин), І. Дахова, А. Грабильніков, О. Чуб (право участі громадян в управлінні державними справами), В. Кравчук, Н. Оніщенко, О. Скакун, Ю. Фігель (принципи взаємодії влади і громадянського суспільства), І. Личенко, О. Остапенко, А. Селіванов (відповідальність органів державної влади), Н. Бортник, М. Кельман, С. Сливка (методологічні підходи до сучасних державно-правових явищ) та ін.

Високо оцінюючи доробки науковців, все ж варто констатувати, що в Україні відсутній комплексний аналіз участі громадськості у здійсненні публічної влади, що став би основою для зміни методологічного підходу та практики національного державотворення і правотворення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації узгоджується з Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затвердженими Національною академією правових наук України 03.03.2016, а також безпосередньо пов'язана з науковим напрямом кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-правові та філософсько-правові аспекти захисту прав людини і громадянина в умовах формування правової держави» і виконана в межах науково-дослідної роботи «Філософські та теоретичні концепції держави і права» (державний реєстраційний номер 0113U001356).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи – комплексно висвітлити інститут участі громадськості у здійсненні публічної влади, визначити ефективність функціонування основних форм участі у вітчизняній правовій системі.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *задачі*:

- здійснити огляд джерельної бази у сфері участі громадськості у здійсненні публічної влади та з'ясувати методологію дослідження;
- провести загальнотеоретичний аналіз публічної влади у демократичній державі;
- теоретично обґрунтувати поняття участі громадськості у здійсненні публічної влади;
- встановити роль інституту участі громадськості в демократичній державі;
- охарактеризувати межі участі громадськості у здійсненні публічної влади демократичної держави у світлі проблеми подолання проявів етатизму та охлократії;
- висвітлити участь громадськості у здійсненні публічної влади як основу взаємодії держави та громадянського суспільства;
- розглянути референдум як форму безпосередньої правотворчої участі громадськості;
- проаналізувати вибори та участь у діяльності політичних партій як вагомі форми участі громадськості під час формування публічної влади;
- дати правову характеристику форм участі громадськості, які сприяють удосконаленню функціонування публічної влади;
- визначити контрольні форми участі громадськості за діяльністю публічної влади.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час взаємодії публічної влади та громадянського суспільства.

Предметом дослідження є загальнотеоретичні аспекти участі громадськості у здійсненні публічної влади.

Методи дослідження зумовлені предметом дослідження. В основу методологування покладено комплексність та міждисциплінарність дослідження.

3-поміж філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів використано такі: діалектичний – для висвітлення поступального розвитку інституту участі як основи діалогу держави і суспільства (підрозділи 2.1, 2.3); феноменологічний – під час аналізу участі громадськості через свідоме сприйняття його окремою особистістю (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3); герменевтичний – для тлумачення й інтерпретації нормативно-правових актів та встановлення їх відповідності з правовою сутністю участі громадськості у здійсненні публічної влади (розділ 3); системний – під час розгляду структурних елементів соціальної взаємодії громадського суспільства і влади (підрозділ 2.3); структурний – для згрупування форм участі (розділ 3); синергетичний – під час футурологічних аспектів участі громадськості (підрозділи 1.2, 1.3, 3.5); функціональний – для виявлення практичного значення участі громадськості для конституційної сфери державного будівництва вітчизняної держави (розділ 3); юридико-статистичний – для ілюстрації матеріального критерію виміру участі громадськості; історико-юридичний – для аналізу змін у нормативних актах щодо закріплення форм участі; порівняльно-правовий – для досвіду впровадження новітніх форм участі (підрозділи 3.3, 3.4, 3.5).

Емпіричною базою дослідження є узагальнення вітчизняної та зарубіжної нормотворчої і правозастосовної практики (Бельгії, Великобританії, Греції, Данії, Італії, Іспанії, Латвії, Люксембургу, Німеччини, Польщі, Росії, США, Швейцарії, Швеції), статистичні дані, показники діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній науці загальної теорії держави і права монографічним дослідженням, присвяченим комплексному аналізу участі громадськості у здійсненні публічної влади та її основних форм.

Наукова новизна одержаних результатів:

уперше:

– системно проаналізовано участь громадськості у здійсненні публічної влади, згруповано та конкретизовано форми участі за такими критеріями: видом публічної влади, учасниками, часом, виборчим періодом, наслідками, гуманітарною складовою, ступенем масовості, сферою, масштабом, стадією здійснення публічної влади, формою здійснення;

– з метою оновлення загальнотеоретичного правознавства введено в систему юридичних категорій поняття права участі у здійсненні публічної влади як суб'єктивного права особи, що передбачає можливість впливу на органи державної влади та місцевого самоврядування задля реалізації консенсусних суспільних рішень розвитку держави та територіальних громад; розмежовано право участі громадян в управлінні державними справами та право участі особи у здійсненні публічної влади;

– сформовано дефініцію соціально-правової активності як якості людини, що стимулює до участі в державному і правовому житті суспільства та здійсненні публічної влади, детермінує залученість до процесів політичного

життя, проявляється в будь-яких діях, через які особа намагається впливати на публічну владу;

– запропоновано шляхи удосконалення функціонування публічної влади: 1) на рівні місцевої громади правотворчу ініціативу громадськості визнати обов'язковою для органів місцевого самоврядування, за умови, якщо за неї проголосувала понад половина мешканців, які досягли виборчого віку; 2) передбачити чітку класифікацію обмежень права подачі петиції та нормотворчо визначити можливість звернення з питанням про відставку виборної особи; 3) удосконалити правове регулювання консультацій з громадськістю через підвищення рівня знань представників публічної влади щодо ефективного проведення консультацій, розроблення методичних рекомендацій з чіткими вказівками про порядок проведення консультацій та імплементування їхніх наслідків у рішення; забезпечити інформаційну, правову підтримку інститутам громадянського суспільства; вилучити правову норму про можливість ініціювання громадських консультацій тільки спільно трьома інститутами громадянського суспільства; 4) налагодження роботи громадських рад, що передбачає реформування системи відбору учасників; розробку методичних вказівок та Кодексу етики; введення критеріїв ефективності роботи рад; визначення обов'язку органів публічної влади щорічно подавати роз'яснення та мотивацію, чому пропозиції рад не були взяті до уваги під час прийняття нормативного акта; 5) нормативно вирішити проблему формальних відписок та встановити відповідальність за порушення права громадян на звернення.

удосконалено:

– підхід щодо встановлення правової межі участі громадськості у здійсненні публічної влади, констатовано, що перевага в бік держави формує етатизм суспільного життя, а в бік громадянського суспільства – охлократію публічної влади, що є негативними чинниками для демократичності держави;

– передумови участі громадськості у здійсненні публічної влади через узагальнення їх за видами на соціальні, економічні, правові, політичні, інформаційно-технічні;

– розуміння такої форми відхильного референдуму, як «народне veto», що корелює діяльність законодавчих та місцевих органів влади, стримує публічну владу, виступає механізмом подолання суперечностей між суспільством і владою, та доведено імплементування такої форми в національне законодавство;

– класифікацію зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на поширення електорального абсентеїзму та запропоновано шляхи його подолання в демократичній державі;

– теоретичне розуміння громадських рад як форми участі громадськості у здійсненні публічної влади через виокремлення їхніх ознак та функцій;

- пропозиції щодо правового регулювання громадської експертизи шляхом удосконалення фаховості громадських експертів; визначення їхніх прав та обов'язків; методів проведення експертизи; уніфікації форми експертного висновку та критеріїв оцінювання впровадження експертних висновків у діяльність публічної влади; відповідальності органів публічної влади; визначення можливості ініціювання експертиз з боку публічної влади;

- положення про основні завдання громадського контролю як форми участі громадськості у здійсненні публічної влади;

набули подальшого розвитку:

- положення про види публічної влади – державну і муніципальну, та їх функціонування на основі принципу дуалізму, який позиціонується як незалежність органів місцевого самоврядування від державних, та принципу децентралізації публічної влади;

- положення про роль інституту участі громадськості у демократичній державі;

- положення про референдум щодо необхідності визначити критерії доречності в застосуванні цієї форми участі, як-от загальносуспільний інтерес, актуальність у часі, доцільність та ефективність;

- розуміння значення участі громадян у політичних партіях для здійснення публічної влади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки і пропозиції сприятимуть удосконаленню законодавства, юридичної практики та освітньої сфери. Обґрунтовані в роботі узагальнення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

правотворчості – під час розробки законодавчих актів у сфері правового регулювання участі громадськості у здійсненні публічної влади, зокрема про місцеві референдуми, громадські ініціативи, громадські експертизи, петиції тощо;

правозастосуванні та правореалізації – для удосконалення організаційно-правових засад діяльності органів публічної влади та підвищення правової активності населення (акт вид. Головним управлінням МВС України у Львівській обл. від 29.10.2015);

науково-дослідній роботі – для поглиблення знань про форми участі громадськості у здійсненні публічної влади; для подальших наукових правових розробок проблем правової взаємодії публічної влади і громадянського суспільства;

навчальному процесі – під час викладання та підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Філософія права», «Соціологія права», «Конституційне право України» та низки інших галузевих наук (довідка вид. НУ «Львівська політехніка» № 67-01-1821 від 22.10.2015).

Особистий внесок дисертанта. Концептуальні положення, висновки і пропозиції, що містяться в роботі, сформульовані й обґрунтовані особисто

здобувачем на основі аналітичного осмислення спеціальної літератури, міжнародних та внутрішньодержавних джерел законодавства, статистичних даних, інформаційних довідок тощо.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана й обговорена на засіданні кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Результати оприлюднено у виступах і доповідях на таких науково-практичних конференціях: «Бъдъщете изследвания – 2015» (Болгарія, Софія, 17–25 лютого 2015 р.), «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (Запоріжжя, 27–28 лютого 2015 р.), «Veda a technologie: krok do budoucnosti – 2015» (Чехія, Прага, 27 лютого – 5 березня 2015 р.), «Modern scientific potential – 2015» (Великобританія, Шеффілд, 28 лютого – 7 березня 2015 р.), «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (Дніпропетровськ, 6–7 березня 2015 р.), «Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності» (Харків, 3–4 квітня 2015 р.), «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (Львів, 16 квітня 2015 р.), «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.» (Запоріжжя, 27–28 січня 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в дев'яти наукових фахових статтях (з них одна – в зарубіжному науковому виданні, три – у журналах, що включені до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз) та у восьми збірниках тез наукових конференцій.

Структура роботи та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел (всього 319 позицій). Обсяг рукопису – 194 сторінки. Повний обсяг – 226 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; висвітлено ступінь розроблення та методи наукового аналізу; визначено мету і задачі дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості щодо публікацій, апробацій та впровадження одержаних результатів.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження участі громадянськості у здійсненні публічної влади» містить три підрозділи, у яких викладено наукознавчі засади дослідження.

У *підрозділі 1.1 «Огляд джерельної бази та методологія дослідження»* методологічні підходи, методи та прийоми вибрано з огляду на принцип плюралізму. У роботі використано комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-правових методів.

Огляд джерельної бази дає можливість констатувати, що участь громадськості у здійсненні публічної влади є первинним правовим питанням, стосується не окремої сфери суспільних відносин, а практично всієї політичної системи і є визначальним чинником державотворення і правотворення окремої держави, проте зазначено про поверховий аналіз вказаної проблематики в сучасній правовій науці.

У підрозділі 1.2 «Загальнотеоретичний аналіз публічної влади» акцентовано увагу на вагомості ролі публічної влади, оскільки без цієї інституції існування держави й суспільства неможливо, вказано ознаки публічної влади та проаналізовано розмежування її форм – державної і муніципальної. Девальвація влади призводить до викривлених парадигм у всій життєдіяльності людства, оскільки вона наділена соціальним потенціалом врегульовувати людські взаємини через функціонування органів публічної влади. Інститут участі громадськості легалізує та легітимує публічну владу, забезпечує право громадянського суспільства здійснювати народовладдя, контролювати демократичність усіх державницьких процесів на різних рівнях.

У підрозділі 1.3 «Поняття участі громадськості у здійсненні публічної влади» досліджено участь громадян у здійсненні державної влади у двох вимірах: як суб'єктивне право особи і як соціальний інститут функціонування демократичної публічної влади.

Вказано, що існують широкі правові гарантії захисту права на участь у здійсненні публічної влади на міжнародному рівні. Проте практика реалізації цього права в нашій державі має низку нерозв'язаних проблем, серед яких формалізованість його через право участі громадян на управління державними справами. Запропоновано положення ч. 1 ст. 38 Конституції України викласти в такій редакції: «Кожна особа має право брати участь в здійсненні публічної влади, яке реалізується в будь-яких формах, що не заборонені законом. Держава забезпечує право громадськості формувати органи публічної влади, сприяти удосконаленню їх функціонування та контролювати їх діяльність. Держава сприяє діалогу органів публічної влади та громадянського суспільства».

Розділ 2 «Соціально-правова природа участі громадськості у здійсненні публічної влади» містить три підрозділи, у яких розкрито роль інституту участі громадськості і її межі в демократичній державі та досліджено її в контексті взаємодії держави і громадянського суспільства.

У підрозділі 2.1 «Роль інституту участі громадськості в демократичній державі» констатовано, що демократизація не може відбутися без інституту участі, який сприяє втіленню принципу верховенства права, імплементаванню демократичних стандартів державності, забезпечує зв'язок держави з громадськістю, публічний діалог, партнерські відносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства.

Участь громадськості є фактором забезпечення прозорості і відкритості влади та забезпечує такі вимоги законності державно-владних рішень: адекватність, тобто відповідність нормативних правових актів об'єктивним потребам суспільства у правовому регулюванні суспільних відносин; закріплення прав і свобод людини та громадянина на законодавчому рівні; відповідність правових актів правам і свободам людини та громадянина; рівність громадян; верховенство права і закону в поєднанні з дотриманням встановленого порядку прийняття, зміни і скасування нормативних правових актів тощо.

Досліджуваний інститут також забезпечує їх контрольну функцію щодо державної влади, яка проявляється в таких позитивних аспектах: поінформованість громадськості про діяльність державних органів та ширший доступ до управлінської сфери суспільства; громадськість отримує можливість допомагати органам влади та місцевого самоврядування, спрямовуючи їх діяльність відповідно до потреб суспільства; удосконалення діяльності органів влади відповідно до вимог громадськості; координація співробітництва між владою та громадянами; можливість своєчасного усунення недоліків у сфері публічно-владної діяльності; можливість притягнення до відповідальності у разі незаконних проявів діяльності органів державної влади та їх посадових осіб; підвищення рівня поваги до влади.

У підрозділі 2.2 «*Межі участі громадськості у здійсненні публічної влади демократичної держави: проблеми подолання проявів етатизму та охлократії*» вказано, що перевага в бік держави формує етатизм суспільного життя (широкі контрольні функції держави та нівелювання думки громадянського суспільства, що послаблює державу, вказує на тоталітарність режиму, недемократичність держави). Водночас перегин у бік громадськості також є негативним, оскільки призводить до охлократії (рівень повноважень органів публічної влади зведений до мінімуму, при цьому стихійно деякі представники народних мас у жорсткій категоричній формі вимагають прийняття певної державної політики, нехтуючи при цьому закон та принципи права). Визначено законні критерії для обмеження права участі у здійсненні державної влади.

У підрозділі 2.3 «*Участь громадськості у здійсненні публічної влади як основа взаємодії держави та громадянського суспільства*» вказано на двосторонній вплив держави та громадянського суспільства, а вектор цієї взаємодії формує затребуваність чи нівелювання інституту участі громадян.

Доведено вагому роль окремої особи в публічно-владній сфері. Правова активність громадян стимулює примирення інтересів більшості та меншості на основі консенсусу, який забезпечує стабільність політико-правової системи. Це дасть змогу: по-перше, репрезентувати інтереси всіх тих, хто в цьому зацікавлений; по-друге, безпосередньо, а не опосередковано, відстоювати ці інтереси. Крім цього, політична участь дає можливість в ор-

ганізований спосіб представити інтереси особи перед публічною владою і так впливати на її легітимність.

Визначено соціальні, економічні, правові, політичні, інформаційно-технічні передумови участі громадськості у здійсненні публічної влади.

Розділ 3 «Основні правові форми участі громадськості у здійсненні публічної влади» містить чотири підрозділи, у яких висвітлено основні форми участі громадськості на всіх етапах функціонування публічної влади.

У підрозділі 3.1 *«Референдум як форма безпосередньої правотворчої участі громадськості»* проаналізовано конституційну практику України та зарубіжних країн (Греція, Великобританія, Польща, Угорщина) щодо референдумної участі, заперечується позиція про неефективність й обмеженість референдумного рішення, можливість референдуму знищити парламентаризм. Доведено, що референдум – це позитивна безпосередня форма участі громадян у здійсненні державної влади, але не єдино прийнятна для ухвалення державного рішення, визначено критерії для застосування такої форми участі. Констатовано, що відсутність спеціального нормативного акта про місцеві референдуми в Україні спричиняє значну прогалину в можливості громадян брати участь у здійсненні муніципальної влади, а також позбавляє права громадян вирішувати місцеві проблеми шляхом проведення референдумів.

У підрозділі 3.2 *«Вибори та участь у діяльності політичних партій як вагомий форми участі громадськості у формуванні публічної влади»* вказано, що інститут виборів є найактивнішою формою участі, яка є правовим способом передачі повноважень на владну діяльність від народу органам публічної влади, що демократизує владу і державу. Досліджено проблему електорального абсентеїзму та визначено можливості його подолання.

Участь у політичних партіях забезпечує для громадян подвійну можливість: по-перше, формувати представників для владної діяльності, що дає змогу безпосередньо втілювати політичні і правові погляди прибічників тієї чи іншої програми розвитку суспільства і держави; по-друге, контролювати публічну владу в міжвиборчий період. Узагальнено правові стандарти можливості обмеження права участі громадян у діяльності політичних партій: громадянство; заняття певної посади чи здійснення певної діяльності; кількість політичних партій, членами яких може бути особа.

Підрозділ 3.3 *«Форми участі громадськості, які сприяють удосконаленню функціонування публічної влади»* присвячений аналізу основних форм участі. Констатовано, що через правотворчу ініціативу реалізується право громадян виступати суб'єктом правотворчого процесу, де громадськість пропонує органам публічної влади ухвалити необхідне, на її думку, рішення. Акцентовано увагу на необхідності прийняття окремого закону *«Про народну законодавчу ініціативу в Україні»*.

Вказано на актуальність петиційної участі, здійснено поділ на консультативні та імперативні петиції. Консультації з громадськістю розглянуто як форму участі громадян у здійсненні публічної влади, за якої обговорюються проекти рішень органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства для поліпшення їх якості й ефективності та яка має на меті виявити соціальні запити членів суспільства задля задоволення соціальних потреб публічною владою.

Виокремлено ознаки громадських рад як форми участі громадськості у здійсненні публічної влади: налагоджують співпрацю влади та громадянського суспільства; створюються при органах публічної влади; до їх складу входять представники інститутів громадянського суспільства, фахівці в певній сфері; виконують дорадчо-консультативні та контрольні функції; сприяють удосконаленню роботи публічної влади; їх структура та конкретні завдання в кожному випадку визначаються окремо залежно від сфери діяльності та органу публічної влади. Виокремлено функції громадських рад: дорадча, консультативна, репрезентативна, контрольна, нормативно-допоміжна, координаційна, фахова, інформаційна, охоронна, культурно-правова.

У підрозділі 3.4 «*Форми участі громадськості у сфері контролю за діяльністю публічної влади*» обґрунтовано, що наявність ефективного громадського контролю забезпечує соціальну стабільність у державі, вказує на демократичність публічної влади, на відстоювання нею принципів верховенства права, визнання прав, свобод та законних інтересів особи найвищою соціальною цінністю. Визначено основні завдання громадського контролю та досліджено такі контрольні форми, як громадська експертиза та моніторинг діяльності публічних органів. Доведено, що останній виконує важливі функції у сфері вдосконалення здійснення публічної влади: контрольну, прогностичну, інформаційну, діагностичну, наукову, інтеграційну, компаративістську, прагматичну.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, яке полягає у розв'язанні основних теоретичних проблем участі громадськості у здійсненні публічної влади. З висновків, зроблених у цій науковій роботі, найбільш загальними і важливими є такі:

1. Доведено, що участь громадськості досліджували, по-перше, у контексті ширших питань державотворення, де акцентовано увагу на необхідності діалогу громадянського суспільства та влади; по-друге, на рівні конституційного права громадян на участь в управлінні державними справами; по-третє, на рівні дослідження окремих форм участі. Відтак констатовано відсутність комплексного аналізу інституту участі громадян у здійсненні публічної влади, його форм та аспектів удосконалення, чим і зумовлено не

тільки наукову цінність цього дослідження, але й вихід на практику державо-та правотворення.

Акцентовано на необхідності оновити методологічні підходи, «перезброїти» світоглядне спрямування дослідження державно-правових явищ. Комплексність у використанні методів зумовлена багатоманітністю форм участі та різних її проявів в окремих сферах суспільної реальності. Аргументовано недоречність концентрування уваги лише на юридичних аспектах участі, тому потрібно використовувати міждисциплінарний підхід.

2. Доведено, що публічна влада є соціальним явищем, володіє організуючою, стимулювальною дією, створює легальне підґрунтя функціонування соціуму, оскільки без її функціонування неможливий поступальний розвиток людства. Акцентовано на хибності ототожнювати поняття публічна та державна влада, оскільки остання виступає складовим елементом публічної. Виокремлено такі форми публічної влади, як державна та муніципальна. У демократичній державі має діяти принцип муніципального дуалізму, який визначає незалежність органів місцевого самоврядування від державних, відсутність узурпації всієї повноти державно-владних повноважень та чітке визначення сфер впливу кожного виду публічної влади. Розглянуто принцип децентралізації публічної влади, вказано, що під час надмірної централізації владних повноважень знижується рівень ефективності та легітимності влади, однак при надмірній децентралізації виникає загроза територіальній та політичній цілісності держави.

3. Встановлено, що право на участь у здійсненні публічної влади – це суб'єктивне право особи, що передбачає можливість впливу на органи державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації консенсусних суспільних рішень розвитку держави й територіальних громад. Практика реалізації цього права в нашій державі має низку нерозв'язаних проблем, серед яких формалізованість його через право участі громадян на управління державними справами. Доведено, що вони співвідносяться як частина і ціле, оскільки право участі у здійсненні публічної влади охоплює окрім громадян інші категорії осіб, скеровується на систему взаємодії публічної влади і громадянського суспільства, а не тільки на управлінську діяльність.

Участь громадян у здійсненні публічної влади виступає також соціальним інститутом функціонування демократичної публічної влади, при якому громадськість формує органи публічної влади, сприяє ухваленню суспільно-ефективного рішення, здійснює контрольні функції, чим забезпечує досягнення найбільш позитивного для народу результату та побудови оптимальної моделі управління країною.

Класифіковано форми участі громадськості у здійсненні публічної влади за такими критеріями: за видом публічної влади: державна і муніципальна; за учасниками: тільки громадяни певної держави (загальнодержавні вибори, загальнодержавні референдуми, участь в діяльності політичних

партій); всі особи незалежно від громадянства (мітинги, рухи, демонстрації тощо); за часом: одноразові, тривалі; за періодом: виборча, міжвиборча; за наслідками: успішна (досягається компроміс між громадянським суспільством та державною владою), неуспішна (компромісу не вдається дійти); за гуманітарною складовою: мирна, військова; за ступенем масовості: масова, групова, колективна, індивідуальна; за правовим змістом: законна, незаконна (захоплення державних будівель, псування державного майна, незаконне застосування зброї); за сферою: політична, економічна, соціальна, культурна, освітня, екологічна тощо; за масштабами: місцева, регіональна, загальнонаціональна; за стадією здійснення публічної влади: на стадії формування публічної влади, стадії функціонування публічної влади, контрольній стадії; за формою здійснення: вибори, референдум, індивідуальні та колективні звернення, участь у діяльності політичних партій, громадська ініціатива та консультування, експертиза й моніторинг тощо.

4. Констатовано пряму залежність темпу демократичної трансформації від рівня залученості громадян до реальних процесів ухвалення державно-правових рішень. Роль інституту участі громадськості у здійсненні публічної влади в демократичній державі визначено так: 1) сприяє реальному впровадженню в державну і правову практику принципу верховенства права, оскільки впроваджує ціннісні характеристики для людини в нормативну систему, реалізує права і свободи громадян відповідно до міжнародних стандартів, констатується реальне домінування інтересів громадян перед інтересами держави; 2) сприяє імплементації демократичних стандартів державності; 3) допомагає встановленню зв'язку держави з громадськістю, публічного діалогу, партнерських відносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, де останні є рівноправним партнером влади; 4) забезпечує прозорість та відкритість органів публічної влади; 5) забезпечує легітимність публічної влади; 6) виступає важливим засобом досягнення ефективності державно-владних рішень; 7) виступає способом демократичного контролю за публічною владою.

5. Акцентовано, що участь громадськості у правовій державі має здійснюватися широко, але в чітких правових межах. Перевага в бік держави формує етатизм суспільного життя, що характеризується концентрацією всього владного потенціалу в одних руках, широкими контрольними функціями держави та нехтуванням думки громадянського суспільства. За таких умов не простежується реальної участі громадян у публічно-владній діяльності, що послаблює позиції громадянського суспільства, спричиняє дисонанс між волею громадян та діями публічної влади, революційну активність народу. Межею перегину владних повноважень в бік громадянського суспільства є охлократія, коли рівень повноважень органів публічної влади у прийнятті вагомого рішення зведений до мінімуму, а деякі представники народних мас у жорсткій категоричній формі вимагають прийняти певну державну політику, нехтуючи при цьому закон та принципи права.

Визначено такі законні критерії для обмеження права участі у здійсненні державної влади: 1) для забезпечення охорони конституційного ладу в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей; 2) з метою протидії допуску широкого кола громадян до певної інформації з обмеженим доступом, особливо з метою протидії військовій агресії, недопущення терористичних актів, глобальних катастроф, а також збереження цілісності та безпеки держави й суспільства; 3) обмеження пов'язані з громадянством; 4) вікові та спеціальні обмеження (щодо конкретної форми участі).

6. Взаємодія громадянського суспільства та правової держави зумовлюється реалізацією принципу участі громадян. Досліджуваний інститут є засобом стимулювання та розвитку демократичності держави, виступає можливістю контролю за державною владою та органами місцевого самоврядування; формує реальний розподіл влади за гілками; є фактором реалізації принципу «стримувань та противаг», усуває можливість тоталітаризму в державі. Порушення балансу між державою і громадянським суспільством призводить зазвичай до кризи цих інститутів та нівелює фактор участі громадян, що спричинює встановлення недемократичних форм правління в державі. Вказано на двосторонній вплив держави і громадянського суспільства, а вектор цієї взаємодії формує затребуваність чи нівелювання інституту участі громадян.

Доведено вагому роль окремої особи в публічно-владній сфері. Сформувано авторську дефініцію соціально-правової активності як якості людини, що стимулює до участі в державному і правовому житті суспільства та здійсненні публічної влади, детермінує залученість до процесів політичного життя, проявляється в будь-яких діях, через які особа намагається впливати на публічну владу.

Визначено передумови участі громадськості у здійсненні публічної влади: соціальні (розуміння суспільством необхідності її політико-правової активності, наявність суттєвих правових ініціатив з приводу належної побудови державної влади; високий рівень правової культури тощо); економічні (встановлюють належний рівень економічного забезпечення населення); правові (закріплення в законодавстві різних форм участі громадськості); політичні (модель політичної системи, що діє в державі), інформаційно-технічні (наявність в інститутів громадянського суспільства доступу до публічної інформації) тощо.

7. Мотивовано, що референдум є ефективною безпосередньою формою участі, оскільки вирішується низка вагомих питань, розв'язується соціальний конфлікт, особа отримує реальну можливість приймати рішення, нести за них відповідальність і консолідувати позицію більшості та меншості у владній діяльності. Вказано на необхідність визначити критерій доречності

в застосуванні цієї форми: загальносуспільний інтерес, актуальність у часі, доцільність та ефективність.

Доведено, що така форма абrogативного референдуму, як «народне вето», потребує законодавчого закріплення в Україні.

8. Вибори визначено як безпосередню форму здійснення народовладдя, що полягає у формуванні персонального складу органів первинного представництва, також вони забезпечують можливість громадськості вибрати програму розвитку суспільства на найближчий період, легалізувати та легітимізувати органи влади, сприяють заохоченню осіб до індивідуальної соціально-правової активності.

Визначено зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на поширення електорального абсентеїзму. Обґрунтовано можливість часткового вирішення проблеми абсентеїзму через впровадження дистанційного голосування, проте заперечується ефективність нормативного закріплення обов'язку голосування, оскільки при цьому руйнується онтологічна природа виборчого процесу та сутність усіх політичних прав.

Підсумовано значення участі громадян у політичних партіях для здійснення публічної влади: виступають ідеологічною та кандидатною основою для формування органів державної влади; здійснюють рекрутування та підготовку суб'єктів публічно-владної діяльності; створюють можливості для колективного просування стратегії розвитку держави; забезпечують консенсус між громадянським суспільством та публічною владою; інтегрують громадян, перетворюючи приватний інтерес на суспільний; провокують політико-правову артикуляцію, перетворюючи погляди громадян на сформовані політичні рішення; мобілізують виборців у виборчому процесі, в участі у політичній діяльності, у боротьбі за місце в публічній владі; демократизують публічну владу на основі впровадження принципу багатопартійності; контролюють публічну владу й забезпечують її прозорість; представляють і захищають законні інтереси своїх членів; сприяють підвищенню рівня електоральної культури громадян; удосконалюють публічно-владну діяльність шляхом внесення пропозицій органам публічної влади щодо удосконалення державної та правової реальності.

9. Виокремлено форми участі громадськості, які сприяють удосконаленню функціонування публічної влади: правотворча ініціатива, петиційна форма участі, консультації з громадськістю, громадські ради при органах публічної влади, індивідуальні звернення осіб до органів публічної влади та їх посадових осіб.

Запропоновано шляхи удосконалення функціонування публічної влади: 1) на рівні місцевої громади правотворчу ініціативу громадськості визнати обов'язковою для органів місцевого самоврядування, за умови, якщо за неї проголосувала понад половина мешканців, які досягли виборчого віку; 2) передбачити чітку класифікацію обмежень права подачі петиції, зокрема

заборонити петиції, які суперечать загальноприйнятим моральним засадам суспільства, стосуються питань розірвання та зміни міжнародних договорів або здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції; нормотворчо визначити можливість звернення з питанням про відставку виборної особи і передбачити, що в разі підтримання петиції достатньою кількістю мешканців конкретної території автоматично призначаються повторні вибори, де усунута з поста особа має право брати участь на загальних підставах; в електронній формі петиції уточнити сутність звернення, аби уникнути кількох запитів з однаковим змістом, або таких, що не стосуються компетенції органу, до якого звернена петиція; 3) удосконалити правове регулювання консультацій з громадськістю через підвищення рівня знань представників публічної влади про ефективне проведення консультацій, розроблення методичних рекомендацій з чіткими вказівками про порядок проведення консультацій та імплементації їхніх наслідків у рішення; забезпечити інформаційну, правову підтримку інститутам громадянського суспільства; вилучити правову норму про можливість ініціювання громадських консультацій тільки спільно трьома інститутами громадянського суспільства; 4) налагодження роботи громадських рад, що передбачає реформування системи відбору учасників, розробку методичних вказівок та Кодексу етики членів громадських рад, введення критеріїв ефективності роботи рад, удосконалення технічної роботи рад, визначення обов'язку органів публічної влади щорічно подавати роз'яснення та мотивацію, чому пропозиції рад не були взяті до уваги під час прийняття нормативного акта; 5) нормативно вирішити проблему формальних відписок та встановити відповідальність за порушення права громадян на звернення.

10. Визначено основні завдання громадського контролю: сприяння співпраці публічної влади, її органів з інститутами громадянського суспільства; перевірка законності діяльності органів публічної влади; подолання проблем корумпованості державного апарату на всіх рівнях; встановлення відповідності прийнятих публічних рішень волі народу чи громади; сприяння недопущенню порушень норм чинного законодавства в діяльності органів публічної влади; перевірка процесу підготовки, прийняття та виконання рішень на відповідність правовим цінностям суспільства; сприяння демократизації держави та її апарату; підвищення рівня відповідальності влади, її відкритості та забезпечення можливостей доступу до публічної інформації; підвищення рівня соціальної та правової активності, патріотизму й довіри до влади, суб'єктивної відповідальності особи за правову політику держави.

Досліджено такі контрольні форми участі, як громадська експертиза та моніторинг діяльності публічних органів. Визначено необхідність удосконалити правове регулювання громадської експертизи: визначити вимоги до фаховості громадських експертів, їхні права й обов'язки, методи проведення експертизи; уніфікувати форму експертного висновку; встановити критерії

оцінювання впровадження експертних висновків в діяльність публічної влади, відповідальність органів публічної влади; визначити можливості ініціювання експертиз з боку публічної влади. Відтак визначено функції моніторингу у сфері удосконалення здійснення публічної влади.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Зарічний О. А. Теоретико-правові аспекти політичної участі осіб у демократичній державі / О. А. Зарічний // Митна справа. – 2014. – № 6, ч. 2. – С. 392–395.

2. Зарічний О. А. Охлократія та проблеми участі громадян в управлінні державними справами / О. А. Зарічний // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Юридичні науки. – 2014. – Вип. 6-2, т. 1. – С. 28–31.

3. Зарічний О. А. Суспільні передумови реалізації права громадян брати участь в управлінні державними справами / О. А. Зарічний // Наше право. – 2015. – № 1. – С. 44–49.

4. Зарічний О. А. Взаємодія держави та громадянського суспільства через інститути участі громадян в управлінні державними справами / О. А. Зарічний // Європейські перспективи. – 2015. – № 1. – С. 48–51.

5. Zarichniy O. Citizen participation in public affairs – the basis of the viability of democracy/ O. Zarichniy // LEGEA ȘI VIAȚA: Publicație științifico-practică. – 2015. – Nr. 5/4 (281). – С. 24–26.

6. Зарічний О. А. Публічна влада та участь громадян: юридичне трактування / О. А. Зарічний // Митна справа. – 2015. – № 3, ч. 2. – С. 141–146.

7. Зарічний О. А. Участь громадськості у здійсненні публічної влади: гуманістичний підхід / О. А. Зарічний // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. : Юридичні науки. – 2015. – Вип. 824. – С. 243–247.

8. Зарічний О. А. «Добре врядування» як новітня форма участі громадськості у здійсненні публічної влади / О. А. Зарічний // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. : Юридичні науки. – 2015.- Вип. 825.- С. 142-147.

9. Зарічний О. А. Роль інституту участі громадськості у демократичній державі / О. А. Зарічний // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 3. – С. 56–59.

10. Зарічний О. А. Участь громадян в управлінні державними справами – реальний шлях до відкритості державної влади / О. А. Зарічний // Бъдещите изследвания – 2015 : матер. за 11 междунар. науч. практ. конф. (м. София, 17–25 февр. 2015 г.). – София : «Бял-Град-БГ» ООД., 2015. – Т. 4. – С. 3–5.

11. Зарічний О. А. Участь громадян в управлінні державними справами як вагомий фактор забезпечення прозорості державної влади / О. А. Зарічний // Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні :

матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 лютого 2015 р.). – Запоріжжя : Запорізьська міська громадська організація «Істина», 2015. – С. 12–14.

12. Зарічний О. А. Легітимізація державної влади через забезпечення права громадян брати участь в управлінні державними справами / О. А. Зарічний // *Veda a technologie: krok do budoucnosti – 2015* : матер. XI Mezinarodni vedecko-prakticka onference, Česká republika, Praha, 27 únorf – 05 březen 2015. – Praha : Science and education LTD, 2015. – С. 62–63.

13. Zarichniy O. A. Citizen participation in public affairs as means of state-making process efficiency / O. A. Zarichniy // *Modern sintsfic potential – 2015* : матер. of the XI scientific and practical conference, UK, Sheffield, January 28 – March 7, 2015. – Sheffield : Science and education LTD, 2015. – С. 7–8.

14. Зарічний О. А. Участь громадян в управлінні державними справами як механізм протидії етатизму держави / О. А. Зарічний // Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 6–7 березня 2015 р.) : у 2 ч. – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ», 2015. – Ч. 1. – С. 9–10.

15. Зарічний О. А. Участь громадян як спосіб контролю за державною владою / О. А. Зарічний // Громадянське суспільство в Україні: проблеми забезпечення правотворчої діяльності : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3–4 квітня 2015 р.) – Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2015. – С. 13–14.

16. Зарічний О. А. Значення участі громадян в управлінні державними справами в умовах правових реформ сучасності / О. А. Зарічний // Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку : матер. учасн. II Заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16 квітня 2015 р.). – Львів : ННППІ НУ «Львівська політехніка», 2015. – С. 75–77.

17. Зарічний О. А. Моніторинг як форма участі громадськості у здійсненні публічної влади / О. А. Зарічний // *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у ХХІ ст.* : тези доп. на Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 січня 2017 р.). – Запоріжжя : ЗНУ, 2017. – С. 17–19.

АНОТАЦІЯ

Зарічний О. А. Участь громадськості у здійсненні публічної влади: теоретико-правове дослідження. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2017.

У дисертації проведено комплексне теоретичне дослідження участі громадськості у здійсненні публічної влади.

Автором системно досліджено участь громадськості у здійсненні публічної влади, згруповано та конкретизовано форми участі за такими критеріями: видом публічної влади, учасниками, часом, виборчим періодом, наслідками, гуманітарною складовою, ступенем масовості, сферою, масштабом, стадією здійснення публічної влади, формою здійснення.

У дисертації для оновлення загальнотеоретичного правознавства введено в систему юридичних категорій поняття права участі у здійсненні публічної влади як суб'єктивного права особи, що передбачає можливість впливу на органи державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації консенсусних суспільних рішень розвитку держави та територіальних громад; розмежовано право участі громадян в управлінні державними справами та права участі особи у здійсненні публічної влади.

Дисертантом сформовано дефініцію соціально-правової активності як якості людини, що стимулює до участі в державному і правовому житті суспільства та здійсненні публічної влади, детермінує залученість до процесів політичного життя, проявляється в будь-яких діях, через які особа намагається впливати на публічну владу. Запропоновано шляхи удосконалення функціонування публічної влади.

Ключові слова: участь громадськості у здійсненні публічної влади, форми участі громадськості, референдум, вибори, політичні партії, громадські ради, консультації з громадськістю, петиції.

АННОТАЦІЯ

Заречный О. А. Участие общественности в осуществлении публичной власти: теоретико-правовое исследование. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2017.

В диссертации проведено комплексное теоретическое исследование участия общественности в осуществлении публичной власти.

Автором системно исследовано участие общественности в осуществлении публичной власти, сгруппированы и конкретизированы формы участия по таким критериям, как: вид публичной власти, участники, избирательный период, последствия гуманитарной составляющей, степень массовости, сфера, масштаб, стадия осуществления публичной власти, форма осуществления.

В диссертации с целью обновления общетеоретического правоведения введено в систему юридических категорий понятие права участия в осуществлении публичной власти как субъективного права лица, что предусматривает возможность влияния на органы государственной власти и местного

самоуправления с целью реализации консенсусных общественных решений развития государства и территориальных общин; разграничены право участия граждан в управлении государственными делами и право участия лица в совершении публичной власти.

Усовершенствован подход по установлению правовых пределов участия общественности в осуществлении публичной власти, констатировано, что преимущество в сторону государства формирует этатизм общественной жизни, а в сторону гражданского общества – охлократию публичной власти, что являются негативными факторами для демократичности государства.

Определены предпосылки участия общественности в осуществлении публичной власти через обобщение их по видам на социальные, экономические, правовые, политические, информационно-технические.

Анализируется понимание такой формы отклоняющего референдума, как «народное вето», который коррелирует деятельность законодательных и местных органов власти, сдерживает публичную власть, выступает механизмом преодоления противоречий между обществом и властью, и доказано имплементирования такой формы в национальное законодательство

Диссертантом сформировано дефиницию социально-правовой активности как качества человека, которое стимулирует к участию в государственной и правовой жизни общества та осуществлении публичной власти, детерминирует вовлеченность в процессы политической жизни, проявляется в любых действиях, которыми человек пытается влиять на публичную власть. Предложены пути совершенствования функционирования публичной власти.

Ключевые слова: участие общественности в осуществлении публичной власти, формы участия общественности, референдум, выборы, политические партии, общественные советы, консультации с общественностью, петиции.

SUMMARY

Zarichnyi O. A. Community participation in the implementation of public authority: theoretical and legal research. – The manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of sciences, specialty 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal studies. – National University «Lviv Polytechnic» Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2017.

The dissertation provides a comprehensive theoretical study of community participation in the exercise of public authority.

The author systematically examines community participation in the exercise of public authority, there're grouped and specified forms of its participation on the following criteria: type of public authorities, participants, time, election period, consequences, humanitarian component, degree of mass, scope, scale, stage of public authority exercising, form of exercising.

The dissertation in order to update general theoretical law introduces in the system of legal categories the concept of right to participate in the implementation of public authority as a subjective right of a person, which provides an opportunity to effect public authorities and local governments in order to realize social consensus decisions on the state and local communities development; the right of citizens to participate in public affairs is demarcated and the right of individual to participate in the exercise of public authorities.

The author formed the legal definition of social and legal activity as qualities of a person that encourage him/her to participate in the public and legal life of society and implementation of public authority, determines involvement in the processes of political life, and is manifested in any action through which person is trying to influence public authorities. The ways of improving the functioning of public authorities are proposed.

Keywords: community participation in the implementation of public authority, forms of public participation, referendum, elections, political parties, community councils, public consultations, petitions.

Підписано до друку 7.11.2017 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 321. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 255-49-00, (032) 261-24-15
e-mail: pais@mail.lviv.ua; <http://www.pais.com.ua>